

Nr 546.

Av herr **Johansson** i Mysinge, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 122, angående anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade m. m.*

I propositionen nr 122 har Kungl. Maj:t begärt anslag till anläggande av en ny ungdomsanstalt för svårbehandlade unga lagöverträdare. Anslaget avses utgöra ett investeringsanslag för vissa förberedelsearbeten för den nya anstalten, som föreslås förlagd till kronoegendomen Tuna i Rystads socken utanför Linköping och erhålla namnet Røxtuna.

Anläggandet av den nya anstalten avses utgöra ett led i arbetet på att skapa en bättre anstaltsorganisation för omhändertagande av de ungdomar, som dömas till ungdomsfängelse, och att åstadkomma bättre behandlingsresurser. Bakom lagen om ungdomsfängelse ligger helt visst en sund och riktig princip. Genom denna har avsetts att för lagbrytare mellan 18 och 21 år skapa en behandlingsform, genom vilken dessa ungdomar skola erhålla fostran och utbildning på särskilda anstalter. Den tanken har sedan länge varit vägledande i vårt land att unga brottslingar snarare behöva fostran än straff. Det är angeläget att söka förhindra att dessa ungdomar fastna i en kriminell och asocial livsföring.

I fråga om flertalet unga brottslingar bör det också vara möjligt att återföra dem till en normal livsföring. Men det finns också ett klientel av psykopater och socialt belastade ungdomar, som säkerligen icke äro mottagliga för den vård och fostran, som de enligt lagen om ungdomsfängelse inrättade anstalterna kunna ge. Från början avsågs icke att döma ungdomar av denna karaktär till ungdomsfängelse, men lagen härom har så småningom med riksdagens godkännande erhållit en allt vidsträcktare tillämpning. Numera förhåller det sig faktiskt så, att flertalet av de på ungdomsanstalterna intagna ungdomarna äro sådana, som både psykiskt och socialt äro särskilt belastade. För behandling av detta klientel är anstaltsorganisationen icke rustad, och ungdomsfängelset motsvarar för närvarande icke vad som åsyftades med denna behandlingsform. Som departementschefen själv framhåller i propositionen ha svåra oroligheter förekommit i de slutna anstalterna, och rymningar ha varit talrika. Rymningarna föranleda icke endast allvarliga störningar av verksamheten vid anstalterna, de utgöra också ett plågoris för befolkningen i de trakter, där anstalterna äro förlagda. I regel göra sig nämligen rymningarna skyldiga till brott, ofta av grov beskaffenhet. Den eller de som rymma stjåla vanligen en bil och köra

med hög fart på vägarna för att så fort som möjligt hinna undan. Deras hänsynslösa körning innebär allvarliga risker för andra vägfarande, och icke sällan inträffa svåra olyckor eller olyckstillbud. För att få mat, kläder, bensin m.m. göra rymlingarna inbrott längs sin färdväg. Rymlingarna uppträda icke sällan hänsynslöst, och vid inbrotten förstöra de ofta möbler, tapeter och andra föremål fullständigt meningslöst.

En form av anstaltsorganisation, som möjliggör en effektivare behandling av det svårbehandlade klientelet, är således nödvändig. Jag har därför i princip intet att erinra mot att en anstalt av den föreslagna roxtunatypen inrättas, där man kan få till stånd en mera individuell behandling av dessa lagöverträdare med anlitanade av både medicinska och psykologiska metoder. För lekmän måste det dock förefalla äventyrligt, att man enligt betänkandet oförbehållsamt rekommenderar läkepedagogiska behandlingsmetoder, enär dessa veterligen varken erkänna bibringandet av moraliska normer eller vanlig arbetsdisciplin såsom fostrande faktorer för klientelet. Jag kan icke acceptera förslaget att förlägga Roxtunaanstanen till linköpingstrakten, och ej heller kan jag godkänna förslagets ekonomisk-organisatoriska utformning i dess helhet.

I ett relativt snävt begränsat område i Östergötland skulle man, om Roxtunaanstanen upprättas, få ett flertal ungdomsanstalter. Det blir tre fasta anstalter, Norrköping, Skenäs och Roxtuna, och det är tänkbart, att den rörliga anstaltsorganisationen kommer, bl. a. av kostnads-skäl, att växa fram kring dessa tre anstalter. Sex å sju större eller mindre ungdomsanstalter skulle således kunna komma att förläggas inom ett mycket snävt tilltaget område. På den ena flygeln skulle denna kedja av anstalter troligen, såsom direktören för Skenäsanstalten påpekat i sitt remissyttrande över ungdomsanstaltsutredningens betänkande, komma att avslutas med ännu en fångvårdsanstalt, nämligen fängelset i Nyköping, omdisponerat för annat klientel, och på den andra flygeln skulle Västra Ny sjukhus för sinnesslöa kriminella komma att bilda ändpunkt. Därtill må läggas, att anstalterna i Folåsa, Kalbo och Lövsta befinna sig i eller i omedelbar närhet av samma smala bälte. Även om en sådan koncentration av olika anstalter erbjuder fördelar ur kostnads- och organisatoriska synpunkter måste det ur andra synpunkter anses förkastligt att förlägga den föreslagna anstanen för behandling av det svårare klientelet till det ifrågavarande området. Det kommer att uppstå många och svåra komplikationer mellan befolkningen och de på anstalterna intagna ungdomarna. Befolkningen i området har en rik erfarenhet av den skadegörelse internerna på Skenäs- och Lövstaanstanterna åstadkommit under sina rymningsturnéer. Detta har också beträffande Skenäs understrukits av länsstyrelsen i Östergötlands län i dess remissyttrande. Länsstyrelsen finner det inte rimligt

att Östergötland belastas med ännu en ungdomsanstalt och avstyrker alltså dess förläggning till Tuna. Jag är angelägen om att framhålla att förslaget om förläggning av den anstalten dit mottagits med stor oro av befolkningen. Dess reaktioner mot förslaget ha tagit sig starka uttryck, och även om denna reaktion måhända drivits något för långt kvarstår dock det faktum, att befolkningen på grund av de tråkiga erfarenheterna från skenäsinternernas rymmarfärder reser en kompakt och såvitt jag kan finna berättigad opinion mot förläggningsen av ännu en anstalt till Östergötland. Enligt min mening bör, av dessa skäl, inte heller den nya anstalten förläggas dit.

En omprövning av förläggningsfrågan bör ske, innan riksdagen binder sig för ett definitivt beslut i frågan. Även ur andra synpunkter förtjänar förslaget en förnyad omprövning. Som statskontoret framhållit äro de beräknade kostnaderna för anstaltens uppförande osedvanligt höga. Anläggningskostnaderna ha beräknats till 6,5 milj. kr., och för anstalten har beräknats en personalstyrka på sammanlagt 55 personer. Då vårdplatserna beräknats till 65 skulle kostnaden för varje elevplats komma att uppgå till 106 000 kronor. Eftersom byggnadskostnaderna numera ytterligare stigit är det troligt, att den verkliga kostnaden kommer att bli ännu högre. Det måste således bli fråga om en anstalt av synnerligen exklusiv standard, och det kan ifrågasättas, om det på hälso- och sjukvårdens område finns någon vårdanstalt där kostnaderna varit så höga. Även lönekostnaderna per elevplats bli synnerligen höga, då det i genomsnitt torde komma att bli en tjänsteman per elev. Statskontoret anser, att den enda framkomliga vägen för att avhjälpa ungdomsfängelseinstitutets svårigheter synes vara att förbehålla denna behandlingsform åt det klientel, som avsågs, när lagen om ungdomsfängelse antogs, dvs. psykiskt normala, uppfostringsbara fall. Först härigenom, anser ämbetsverket, öppnas möjligheter för att få till stånd en anstaltsorganisation för rimliga kostnader. Dessa av statskontoret framförda erinringar böra enligt min mening likaledes bli föremål för övervägande vid en förnyad omprövning av anstaltsfrågan.

Det finns också anledning att vid en omprövning uppmärksamma faran av en överorganisation inom de svenska ungdomsanstalternas ledning. I fråga om Skenäsanstalten finnas för närvarande sammanlagt icke mindre än nio olika styrelser, nämnder och kollegier, som ha att öva inflytande på anstaltens verksamhet, och för Roxtunaanstalten skulle förhållandet bli likartat.

Beträffande säkerhetsanordningar mot rymningar från den blivande anstalten förutsätter departementschefen liksom anstaltsutredningen att till en början endast en som isoleringsavdelning avsedd paviljong skall förses med nätstängsel. Såvitt möjligt bör däremot enligt departementschefens mening omslutningsmur eller annat stängsel kring an-

stalten icke uppföras, dels på grund av de pedagogiskt ogynnsamma verkningar som skulle uppstå och dels på grund av kostnaderna för uppförande och bevakning av ett sådant stängsel. Departementschefen understryker emellertid, att "rymningarna icke få bli så talrika, att de medföra svårigheter för bygdens befolkning". I så fall böra säkerhetsåtgärderna förstärkas, eventuellt genom uppförande av stängsel.

Det måste betraktas som egendomligt att, när trenne nu i städer belägna anstalter slopas och en anstalt för detta synnerligen svårbehandlade klientel i stället förlägges på landsbygden, densamma i huvudsak beräknas bli öppna. Bygdens laglydiga och arbetsamma befolkning bör ej under några omständigheter få bli experimentobjekt för reformer som kunna utgöra allvarliga faror för människor och egendom. Erfarenheterna från verksamheten såväl inom ungdomsvårdsskolorna som inom ungdomsanstalterna ge oförtydligt vid handen, att rymningarna komma att bli så talrika, att de "medföra svårigheter för bygdens befolkning".

Skulle riksdagen icke bifalla mitt yrkande om förnyad omprövning av frågan utan fatta beslut om förläggande av Roxtunaanstalten i enlighet med propositionen, måste jag bestämt hävda det kravet, att anstalten redan från första början förses med så omfattande säkerhetsanordningar att rymningar kunna effektivt förhindras.

Med anledning av vad som sålunda anförts får jag hemställa,

att riksdagen måtte besluta att med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 122 i vad den avser anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade hos Kungl. Maj:t begära ny omprövning av ifrågavarande ärende med hänsynstagande till de synpunkter som här ovan anförts.

Därest riksdagen skulle bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition får jag alternativt hemställa, att riksdagen måtte uttala sig för att den nya ungdomsanstalten redan från början förses med sådana säkerhetsanordningar att rymningsförsök kunna effektivt förhindras.

Stockholm den 10 april 1951.

Ivar Johansson,
Mysinge.
